

ATATÜRKÇÜLÜK İDEOLOJİSİ

Prof. Dr. İSMET GİRİTLİ

Son yıllara kadar yazılan ve söylenenlerin büyük kısmı, geçmiş yıllarda olduğu gibi, "Atatürk Olayı"na daha ziyade mazide yaşanmış parlak bir tarihî olay olarak bakmaktadır. Oysa önemli olan Atatürk'ün bize bıraktığı "fikrî miras" Atatürkçülüğün bugün de yaşayan bir ideoloji olduğunun vurgulanması ve Türkiye'nin bugünkü ve yarınki güncel sorunlarının çözümünde kullanılabilecek bir inanç sistemini, aksiyon programını ve pragmatik metodunu da oluşturduğunun anlatılması ve anlaşılmasıdır.

Zira yıllar süren araştırmalardan sonra vardığımız ve çeşitli yayınlarımızda vurguladığımız sonuca göre; Atatürkçülük, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda bir "Çağdaş Türkiye"yi amaçlamakta ve bu neden ile bir "Ulusal Modernleşme İdeolojisi"ni meydana getirmektedir.

Atatürk 5 Kasım 1925 günü Ankara Hukuk Mektebini açış nutkunda özetle şunları söyler: "Türk İnkılâbı nedir?.. Bugünkü Devletimizin şekli, asırlardanberi gelen eski şekilleri bertaraf eden en mütekâmil tarz olmuştur. Milletın varlığının devamı için fertleri arasında düşündüğü ortak bağıllık asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini değiştirmiş, yani millet dinî ve mezhebî bağıllık yerine, Türk milliyeti bağı ile fertlerini toplamıştır."

Öte yandan Mustafa Kemal, aynı yılın 30 Ağustos günü Kastamonu'da yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "Efendiler, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların amacı; Türkiye Cumhuriyeti halkını tümünden çağdaş ve bütün anlam ve biçimi ile uygar bir toplum durumuna ulaştırmaktır."

Nihayet, Afet İnan'ın "Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler" adlı kitabında da belirttiği gibi, Ulu Önder 4 Haziran 1933'de kendi el yazıları ile inkılâbı şöyle açıklar: "İnkılâp... Türk Milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak, yerlerine, milletın en yüksek medenî icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmaktadır".

Sadece bu beyanlardan dahi Kemalist İnkılâbın amacının "Ulusal Modernleşme"yi sağlamak olduğu anlaşılmalıdır. Öyle ise Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde gerçekleşen Türk İnkılâbı bir ulusal bağımsızlık ve çağdaşlaşma hareketinin adıdır. Bir toplumsal yeniden biçimleniştir. Ulusal bağımsızlığı ve özgür düşünce ile insan onurunu temel aldığı için Hümanizme dayalı bir Türk Rönesansıdır.

Gerçekten 14. Yüzyılda İtalya'da başlayan ve diğer Avrupa ülkelerine yayılan kültürel ve fikrî hareket, Avrupa toplumunu Orta Çağ'dan Modern Çağ'a geçirmekte ve "Rönesans" olarak adlandırılmaktadır. Rönesans'ın düşünce sistemi olan Hümanizm ise; Orta Çağ'ın dinî otoritesine ve davranışlarına karşı lâik bir ayaklanmayı oluşturmakta ve kişi özgürlüğü ile insan onuruna önem veren eski Grek ve Latin fikrî mirasını ihya etmektedir. 16. Yüzyılda Avrupa'nın Süper Gücü olan Osmanlı İmparatorluğunun daha sonra Avrupa karşısında yenik düşmesinin ve "Hasta Adam" durumuna gelmesinin başlıca nedeni; bu dönemleri ve bu rasyonalist ve bilimci çağın ürünü olan endüstri inkılâbını yaşamamış olmasıdır. İşte Kemalist İnkılâp bunun içindir ki Türk toplumunda lâik bir dünya anlayışı temeli üzerinde yükselen akıl-bilim çağını etkin biçimde açmış, kısaca; lâiklik, Atatürkçü düşünüşün ve İnkılâbın genel bir niteliği olmuştur.

Lâik dünya ve toplum anlayışını uygulamaya geçiren bu inkılâpların hepsi Türk toplumunu ve Türk insanını "Çağdaş - Modern" bir toplum ve insan haline getirmeyi amaçlamakta ve bundan da önemlisi, ulusal sorunlarımızın bundan sonraki çözümleri için bize bir aksiyon programı ve sağlam bir yöntem sunmaktadır.

Öyle ise Mustafa Kemal Atatürk ve Kemalizm'i sadece geçmişte yaşanmış bir parlak olay olarak anmak, hem yetersiz, hem de yanlış. Önemli olan; Türk toplumunu her alanda modernleştirmenin reçetesini içeren Kemalizm'in günlük hayata uygulanmasıdır. Türk toplumunun örneğin, turizm hedefine ulaşması için otel, motel, yol, otomatik telefon, su, yeterli demiryolu ve havayolu gibi alt yapı tesisleri ile hizmetleri çağdaş seviyeye getirmesi lâzımdır. Enerji sorunu ile nüfus patlaması sorununu çözümlenmek için çağımızın akılcı-bilimci yaklaşımlarına ihtiyaç vardır. Havagazı ve su yerine musluklardan hava horultularının gelmesini önlemek, kısaca kamu hizmetlerini çağımızın gereklerine uygun olarak "sürekli" ve "kesintisiz" bir hale getirmek dahi Kemalizmin basit ve asgari bir icabıdır. Görülüyor ki Kemalizm esas itibariyle sadece övgü ve büyük lâf değil, modernleşmenin günlük yaşantıya sokulmasıdır.

Kemalizm'in bir "Ulusal Modernleşme" ideolojisi olduğuna ve milliyetçilik dışında pragmatizm, lâiklik, ulusal egemenlik ve ampirik devletçilik gibi ilkelere de dayanan sürekli bir dinamizmi oluşturduğuna inanıyoruz.

Japonya'nın Osaka Üniversitesi Profesörlerinden Masakazu Yamazaki bir makalesinde modernleşmeyi: Marksizm-Leninizm ve katı sağ kanat muhafazakârlığı gibi katı ideolojilerden farklı ve bir "yaşam tarzı"

anlamında, yumuşak, plüralist ve esnek bir ideoloji olarak kabul etmiş ve bunun lâiklik, pragmatik akılcı ve ulusal çıkarları gözetmek gibi nitelikleri olduğunu söylemiştir.

Kemalist modernleşme modelinin Japonya'nın siyasal ve ekonomik modernleşmesi ile bir çok paralellikler taşıması "Japonya örneği"nin gözden uzak tutulmaması gereğini ortaya koymaktadır. Gerçekten Japonya'nın 1968'de başlayan "Meiji dönemi"nde modernleşme hamlesine girişmesinde başlıca faktör, Türk örneğinde olduğu gibi Batı teknolojisinin üstünlüğünün anlaşılması ve uçurumun bir an önce kapatılması arzusudur. Bu neden ile bütün modernleşme hareketlerinde genellikle görüldüğü gibi Japon modernleşmesinin temelinde de ulusal çıkarları ön plana alan "Milliyetçilik" akımının yattığı inkâr edilemez.

Japon modernleşmesinin kilit faktörü temel eğitim sistemi olmuş, Atatürk'ün 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanununda olduğu gibi, temel eğitim ulusal bütünleşmenin temel unsuru olarak ve denetim yönünden Milli Eğitim Bakanlığı'nın tekeline terkedilmiştir. Tokugawa Döneminin dört ayrı sınıfa dayalı toplum düzenini de kaldıran ve "imtiyazsız, sınıfsız" halktan oluşan bir ulus yaratmayı amaçlayan Meiji Dönemi, bu konuda da süratli başarılarla ulaşmıştır.

Ülkede yeterli sermaye birikimi ve teknik bilgi ve imkânlar mevcut bulunmadığı için Meiji dönemindeki endüstrileşme Atatürkçü Devletçilik ile bir paralellik arzetmiş, devlet çelik, çimento, porselen, tuğla ve tekstil endüstrilerinin kurulmasına öncülük etmiştir. Bu modernleşme hamlesinde Batı kültür ve uygarlığı "Bunmeika ika - Uygarlık ve Aydınlık" sloganı ile alınmış, Meiji Döneminde "Wakon Yosair-Japon Ruhü ve Batı İlmi" sloganı ile ülkenin manevî ve kültürel cephesinin korunması öngörüldüğü halde, uygulamada, Atatürk'ün daha sonraları belirttiği gibi, uygarlık ile kültürün bir bütün oluşturduğu anlaşılmıştır.

Japonya'nın siyasal ve özellikle ekonomik modernleşmede gösterdiği ve "mucize" olarak adlandırılan başarının başlıca nedeni; milletçe kesintisiz ve zikzaksız bir şekilde sergilediği planlı ve disiplinli çaba olmuştur. Atatürk'ün millete dayanması, güvenmesi ve bunun için milleti eğitime kararı Japonya ile benzerlikler arz etmektedir. Atatürk'ün "Bütüncü" çağdaşlaşma modeline karşı çıkanlar Japon başarısının nedeni olarak bu ülkenin Batı'nın sadece ilim ve fennini aldığını ileri sürerler. Oysa Japonya Meiji Döneminden de önce, kendisine nazaran "Batı" olan "Çin'den alfabe, edebî, artistik ve mimarî türler, Budist ve Konfüçyüz dini ve birçok politik, hukukî, ekonomik ve sosyal müesseseler şeklinde "kültürel iktibas'ta

bulunduğu için Japonya'nın daha sonraki modernleşme hamlesine tepkisi Osmanlı Devletine nazaran daha az olmuştur. Bu suretle Japon modernleşmesinin de "Kemalist İnkılâp" gibi bir bakıma "total" olduğu söylenebilir.

Japonya'nın süratli ve sürekli modernleşmesinin bir diğer başlıca faktörü, bu ülkede dinin sadece "âhret" işleri seviyesinde kalmasıdır. Prof. Edwin O. Reischauer: Konfüçyüz felsefesinden esinlenen Japonya'daki lâiklik eğiliminin Batı dünyasına nazaran en az üç yüz yıl daha önce başladığını yazmaktadır.

Kısacası Japonya'daki modernleşme akımı; Kemalist modernleşme modeline benzer şekilde lâiklik, gerçekçilik, ampirik rasyonalizm, denemecilik ve ulusçuluk gibi çeşitli temellere ve Batı dünyasını 16. yüzyıldan beri yöneten ilkelere dayanmaktadır.

"Atatürkçülük - Kemalizm" in bir ideoloji olarak oluşturulması ve ideolojik arayış içinde bulunan Türk toplumunun ve gençlerin ulusal bir ideoloji etrafında birleştirilerek, Türkiye'ye ve Kemalizm'e düşman çevrelerin ideolojik tuzaklarına düşmekten kurtarılması hususu büyük önem taşımaktadır.

Öteden beri kanımız şudur ki, yapılan çalışmaların gerisinde, ilerisi için bize kalacak en anlamlı ve hatta tek anlamlı eser, Kemalist ideoloji'nin oluşturularak Türk toplumunun ve genç kuşaklarının yararına sunulması ve Kemalizm'in sadece mazide yaşanmış bir "tarihsel olay" değil, Türk toplumunun tüm sorunlarının çözümünde kullanılacak ve geleceğe dönük sürekli bir dinamizm anlamında bir "ulusal modernleşme" ideolojisi olduğunun anlatılmasıdır.

Öyleyse hareket noktası olacak baş sorun, çağımızda ve çağdaş siyaset biliminde "ideoloji" deyiminden ne anlaşılması gerektiğidir. "ideoloji" deyiminin ilk kez Fransız İnkılâbı sırasında ortaya atıldığını ve 1796'da Destutt de Tracy tarafından kullanıldığını görüyoruz. Çağımızın ünlü siyaset bilimcisi Maurice Duverger'nin "Introduction a la Politique - Politikaya Giriş" adlı eserinde vurguladığı gibi, ideolojiler düşünce ve inanç sistemleridir. Nitekim bu anlamda olmak üzere Duverger aynı eserinde "Marksist ideoloji" yanında ve dışında "liberal ideoloji", "muhafazakâr ideoloji" ve "milliyetçi ideoloji" gibi çeşitli düşünce ve inanç sistemlerini anmakta, kısaca ideoloji deyimini siyasal görüş ve inanç sistemi anlamında kullanmaktadır. Yine Prof. Duverger'nin belirttiği gibi, ideolojinin bir düşünce tarzı olduğu ve siyasal aksiyonun programını oluşturduğu konusunda genel bir uzlaşma vardır.

Böyle olunca da, ulusal modernleşmenin inanç sistemini ve aksiyon programını oluşturan Kemalizm'in, bir "ulusal modernleşme ideolojisi" olarak kabul edilmesi gayet doğaldır. Ne var ki, aralarında siyaset bilimcileri de bulunmak üzere bazı kimseler, bugün "çağdışı" olmuş bir "ideoloji kavramı"ndan hareket ederek ve ideolojilerin sadece Marksizm - Leninizm ya da faşizm gibi kalıplaşmış görüşlere, dogmalara dayandıklarını sanarak, Kemalizm'in bir ideoloji olarak anlaşılması gerektiği görüşüne karşı çıkmaktadırlar.

Oysa, daha önce de yayınlarımızda vurguladığımız gibi çağımızda siyasal ideolojileri "dogmatik-totaliter" ve "pragmatik-demokratik" olarak ayırma düşüncesi yaygınlık kazanmıştır.

Aralarında "demokratik sosyalizm" ve "demokratik kapitalizm" de bulunmak üzere, tüm çağdaş özgürlükçü rejimlerin "demokratik" olan ideolojilerinin temeli "dogmatizm" değil, "rasyonal ampirisizm" veya "pragmatizm"dir. "Mutlak" ve "değişmez" gerçekleri savunduğuna inanan ve fanatizm'e sürüklenen dogmatizm'e karşılık, ilk kez John Lock tarafından temelleri gerçekleştirilen pragmatizm, "mutlak gerçek" yerine "deney"e yer verir; yani akıl ve bilimin gözlem ve bulgularına dayanan ve dolayısıyla zaman içinde değişen gerçekleri kabul eder.

"Kemalist ideoloji" açısından belirlenmesi gerekli en önemli husus, bu ideolojinin neden "totaliter-dogmatik" değil de "demokratik-pragmatik" olduğudur. Devrin Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip'in, Mustafa Kemal'e yönelttiği bir soruya, Atatürk'ün verdiği cevap şu olmuştur:

"Ben, manevî miras olarak hiçbir nas-ı katı, hiçbir dogma, hiçbir donmuş, kalıplaşmış düstur bırakmıyorum. Benim manevî mirasım ilim ve akıldır. Zaman süratle dönüyor... Böyle bir dünyada asla değişmeyecek hükümler getirildiğini iddia etmek, aklın ve ilmin inkişafını inkâr etmek olur. Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel mihver üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse manevî mirasçılarım olurlar." Bu sözler Kemalizm'in "pragmatik" niteliğini ortaya koymaya yeterlidir.

Öte yandan, Kemalizm'in, bireysel özgürlük anlayışından ve bu anlayışın başlıca belgesi olan 1789 Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Beyanname'sinden esinlendiğini bu belgede yer alan birçok esasın ve özellikle millî egemenlik ilkesinin Millî Mücadelenin ilk önemli vesikası olan "Amasya Genelgesi"nden başlayarak Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarında, 1921 ve 1924 Anayasalarında yer aldığını ve ayrıca Atatürk'ün tek partili rejiminin hedefinin, plüralist toplum yaratmak olduğunu biliyor ve bunun için de Kemalist ideolojinin "demokratik" nitelik taşıdığını kabul ediyoruz.

“Pragmatik-demokratik” bir ulusal modernleşme ideolojisi olan Kemalizm, hem kalıplaşmış düşünceye karşıdır, hem de tüm yeniliklere ve çeşitliliğe açıktır. İdeolojiyi sadece, “kalıplaşmış düşünce” ve “yeniliklere ve çeşitliliğe açık olmayan siyasi görüş” anlamına almak, 1930’ların ve 1940’ların dünyasında egemen olan Stalinci Marksist-Leninist, Hitlerci nasyonal sosyalist ve Mussolinici faşist ideolojilerden kaynaklanan ve fakat bugün terkedilmiş bulunan ideoloji kavramını hortlatmak demektir.

Bir “ulusal çağdaşlaşma” ideolojisi olan ve akıl-bilime dayanan Kemalist ideolojinin hiç olmazsa ideoloji kavramının belirlenmesinde çağdaş siyaset ve bilimin yeri ve bulgularından yararlanmak, Kemalist yöntemin asgari ve zorunlu gereğidir.

THE IDEOLOGY OF ATATÜRKISM

The author describes the goal of Atatürkism as creating a country thoroughly modern in politics, economy and culture, and defines the means to achieve this aim as “an ideology of national modernism.” It is claimed that besides nationalism, Kemalism demonstrated a spirit of sustained dynamism kept alive with an adherence to such principles as pragmatism, secularism, national sovereignty and empirical state controlled economy.